

ETENE:n toimintasuunnitelma vuosille 2019-2022

1 Johdanto

Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta perustettiin vuonna 1998. Neuvottelukunnan toimialaa laajennettiin 1.9.2009 niin, että neuvottelukunta käsittelee myös sosiaali- huollon eettisiä kysymyksiä. Samalla neuvottelukunnan nimeksi tuli valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta. Neuvottelukunnan nimen lyhenteenä säilytettiin ETENE. Nykyisen neuvottelukunnan toimikausi on 1.10.2018 - 30.9.2022.

Neuvottelukunnan toiminta perustuu lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992, muutos 658/2009) ja 1.9.2009 lähtien myös lakiin sosiaali- huollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, muutos 657/2009) sekä valtioneuvoston asetukseen valtakunnallisesta sosiaali- ja terveysalan eettisestä neuvottelukunnasta (667/2009). Edellä mainittujen kahden lain perusteella neuvottelukunnan toimintaa ohjaavat asiakkaan ja potilaan perusoikeudet ja itsemääräämisen, hyvän hoidon, hoivan ja kohtelun edistäminen sosiaali- ja terveysalan palveluissa. Potilaslaissa potilaan oikeuksien toteutuminen yhdistetään julkisen vallan velvollisuuteen järjestää terveyden- huollon palvelut, taata hoitoon pääsy ja järjestää kiireellinen hoito. Asiakaslaki taas korostaa yksityisen henkilön tai perheen sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä sekä tarvittavia tukitoimia. Asiakaslaissa asiakkaalle asetetaan velvollisuus osallistua päätösten ja sopimusten tekoon sekä antaa sosiaali- huollon toimijoille itseään koskevia tietoja.

ETENE korostaa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisinä arvoina asiakkaiden ja potilaiden ihmisarvon ja perusoikeuksien kunnioittamista, asiakkaan ja potilaan etua toiminnan perustana ja lähtö- kohtana, vuorovaikutusta asiakkaiden ja ammattilaisten välillä sekä ammattilaisten kesken, luot- tamuksellisuutta, vastuuta työn laadusta, vastuullisia päätöksiä ja kestävää toimintakulttuuria.

ETENEn tehtäväkenttä on laaja ja siksi neuvottelukunta joutuu valitsemaan, mihin kysymyksiin ja aiheisiin se ottaa kantaa. Aiheiden valinnassa korostuvat asian eettinen merkitys asiakkaalle ja potilaalle, sosiaali- ja terveydenhuollolle sekä yhteiskunnalle.

Tämä toimintasuunnitelma on laadittu vuoden 2018 lopussa. Tässä vaiheessa ei vielä voi hah- mottaa kaikkia mahdollisia aiheita, joihin ETENE tulee 4-vuotiskautensa aikana nostamaan esille tai ottamaan kantaa. Toimintasuunnitelmaa 2019-2022 tullaan täsmentämään vuosittain.

2 ETENEn tehtävä ja toiminta

Neuvottelukunnan tehtävänä on käsitellä sosiaali- ja terveysalan sekä potilaan ja asiakkaan oikeuksiin ja asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä ja antaa niistä suosituksia.

Neuvottelukunta:

- 1) tekee aloitteita, antaa lausuntoja ja suosituksia sosiaali- ja terveysalan eettisistä kysymyksistä sekä herättää näitä kysymyksiä koskevaa yhteiskunnallista keskustelua;
- 2) antaa asiantuntija-apua sosiaali- ja terveysalaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä kehitettäessä;
- 3) kerää ja välittää tietoa sosiaali- ja terveysalan eettisistä kysymyksistä ja kansainvälisestä alan eettisestä keskustelusta julkaisujen, koulutustilaisuuksien ja muun vastaavan avulla;
- 4) seuraa sosiaali- ja terveysalan ja siihen liittyvän teknologian kehitystä eettisestä näkökulmasta;
- 5) käsittelee potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksiin ja asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä.

ETENE käsittelee eettisiä kysymyksiä periaatteelliselta kannalta. Se ei ota kantaa yksittäisen asiakkaan tai potilaan hoivan tai hoidon eettisiin kysymyksiin. ETENE ei ota myöskään kantaa yksittäisen sosiaali- ja terveystilaisuuksien järjestäjän tai ammattihenkilön toimintaan.

Neuvottelukunta nimitetään neljäksi vuodeksi kerrallaan. Neuvottelukunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja 18 muuta jäsentä. Viimeksi mainituilla on henkilökohtainen varajäsen. Jäsenet ovat sosiaali- ja terveysalan eettisiin kysymyksiin perehtyneitä ja edustavat palvelujen käyttäjiä, järjestäjiä, ammattihenkilöstöä, oikeustiedettä ja tutkimusta. Neuvottelukunnassa on neljä kansanedustajaa sekä heidän henkilökohtaiset varajäsenensä. Neuvottelukunnalla on pääsihteeri ja hallinnollinen avustaja.

ETENEn toiminta on julkista. Kokouspöytäkirjat, kannanotot, lausunnot ja julkaisut ovat nähtävissä verkkosivuilla www.etene.fi.

3 ETENEn toimintatavat

Toiminta muodostuu neuvottelukunnan kokouksista, seminaareista ja muista tilaisuuksista, lausuntojen ja kannanottojen laatimisesta, julkaisutoiminnasta ja yhteistyöstä eri tahojen kanssa.

Neuvottelukunnan kokouksia on keskimäärin kuusi vuodessa. ETENEn toiminta edellyttää jäsenen vapaaehtoista työpanosta. ETENE päättää kannanotoistaan, lausunnoistaan, suosituksistaan ja julkaisuistaan kokouksissaan. Kokousten lisäksi ETENE käyttää sähköpostia akuuttien asioiden, kuten lyhyen määräajan kuluessa annettavien lausuntojen kommentointiin. Neuvottelukunta voi kutsua asiantuntijoita kokouksiinsa ja muihin tilaisuuksiinsa.

Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, pääsihteeri ja avustava sihteeri kokoontuvat säännöllisesti valmistelemaan kokouksia ja ETENEn toimintaa (nk. työvaliokunta). Näihin kokouksiin voidaan kutsua tarpeen mukaan ETENEn jäseniä ja muita asiantuntijoita.

Neuvottelukunta voi nimittää työnsä tueksi jaostoja sekä työryhmiä, jotka valmistelevat neuvottelukunnalle suosituksia, kannanottoja ja raportteja sovitusta sosiaali- ja terveysalan eettisistä kysymyksistä. Voidaan tehdä myös jotakin aihepiiriä koskevia erillisselvityksiä.

Seminaarit

Etene järjestää sekä neuvottelukunnan sisäisiä, että yhteisseminaareja laajemmalle yleisölle muiden toimijoiden kanssa.

Kesäseminaari. Vuosittain järjestettävässä kesäseminaarissa neuvottelukunta käsittelee valitsemaansa aihealuetta eettisestä näkökulmasta. Neuvottelukunnan jäsenten lisäksi on kutsuttu mukaan asiantuntijoita alustajiksi sekä muita yhteistyökumppaneita. Vuoden 2018 teemana oli "Ovatko eettiset periaatteet edelleen valideja?" Vuoden 2019 kesäseminaarin aihe päätetään neuvottelukunnan vuoden 2019 ensimmäisissä kokouksissa.

Seminaarit laajemmalle yleisölle. Joka toinen vuosi järjestetään yhteistyöseminaari Suomen Lääkäriliiton, Talentian ja Tehyn kanssa. Seminaarien tarkoituksena on herättää keskustelua tai välittää tietoa sosiaali- ja terveysalan eettisistä kysymyksistä yhteiskunnalliseen keskusteluun. Seminaari voi olla avoin yleisölle tai sinne kutsutaan aiheen kannalta merkityksellisiä kohderyhmiä. Vuonna 2018 järjestetyn seminaarin otsikkona oli "Arvovalinnat, etiikka ja johtaminen". Seuraavan kerran yhteisseminaari järjestetään syksyllä 2020.

ETENE on osallistunut vuosittain järjestettävän Etiikan päivän suunnitteluun ja toteuttamiseen. Vuoden 2019 Etiikan päivän aiheena on muutokset tutkimuksen ennakoarvioinnissa. Päävastuu järjestelyistä on usein ollut Tutkimuseettisellä neuvottelukunnalla sekä Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnalla, mutta aiheen valinta vaikuttaa siihen, mikä taho seminaarista ottaa päävastuun.

ETENE voi osallistua myös muiden seminaarien ja koulutustilaisuuksien järjestämiseen sidosryhmiensä kanssa tai järjestää itse keskustelutilaisuuksia. Tulevalla kaudella on pyrkimyksenä järjestää seminaari Eduskunnan ja tutkijoiden yhdistyksen Tutkaksen kanssa jostain ajankohtaisesta, eettisesti ongelmallisesta aiheesta.

Lausunnot ja kannanotot

ETENEn tärkeä vaikuttamiskanava ovat siltä pyydetty lausunnot sekä laajemmat kannanotot. Ne julkaistaan aina myös ETENEn verkkosivuilla. ETENEn lausunnoissa on perinteisesti kiinnitetty huomiota periaatteellisiin eettisiin näkökulmiin. Alkaneella kaudella lausunnot pyritään muotoilemaan täsmällisesti ja kiinnittämään huomiota siihen, että lausunnon pyytjä voi hyödyntää niitä toiminnassaan. Lausuntoja laaditaan vain aiheista, joihin ETENellä on asiantuntemusta ja merkittävää sisällöllistä lausuttavaa.

ETENEn lausunnoista tehdään ETENEn verkkosivuille selkokielen lyhennelmä. Lyhennelmässä sekä muussa viestinnässä voidaan esimerkiksi käyttää "kolme asiaa tästä lausunnosta" -tyyppistä viestintää.

4 Viestintä

ETENEn tärkeimmät viestinnän kohteet ovat päättäjät (kansanedustajat ja kuntapäättäjät ja sotejohtohenkilöstö), kansalaiset ja sote-henkilöstö ja erityisesti nuoret, alalle opiskelevat.

Etenen verkkosivut ovat tärkeä viestintäkanava. Viestintä on perustunut lausuntoihin, julkaisuihin, seminaareista viestimiseen ja niiden saamaan julkisuuteen. Tulevalla kaudella tehostetaan

ETENEn viestintää Twitterissä, aluksi siten, että neuvottelukunnan jäsenet käyttävät sovittuja aihetunnisteita ja uudelleentwiittavat ETENEn twiittauksia. Kannanotoista voidaan myös tehdä tiedotteita julkaistavaksi osana sosiaali- ja terveysministeriön tiedotusta.

Tarkistetaan miten kaksikielisyys näyttäytyy kotisivuilla.

Julkaisut

ETENE julkaisee suosituksia ja raportteja. Viestintä on muuttunut viime vuosina aiempaa nopea-tempoisemmaksi ja painetuista teksteistä on siirrytty sähköiseen julkaisemiseen. Muutos näkyy myös ETENEn toiminnassa: raportteja ei ole julkaistu yhtä useita kuin aiempina vuosina ja niistä ei ole tehty paperiversioita.

ETENEn kehittää sähköistä viestintää, mutta pyrkii tuottamaan myös painettuja julkaisuja: ETENEn aiempia julkaisuja luetaan edelleen ja ne ovat kysytyjä esimerkiksi oppimateriaaleiksi. Julkaisuista ja julkaisukielistä päätetään erikseen. Kansainvälisesti kiinnostavista aiheista laaditut lausunnot ja julkaisut pyritään kääntämään englanniksi.

ETENEn julkaisut ilmestyvät verkkosivuilla www.etene.fi.

Muu viestintä

ETENellä on twitter-tili, jonka toimintaa on aktivoitu vuoden 2018 aikana. Tulevalla kaudella sähköisiä kanavia, erityisesti twitteriä, käytetään aktiivisemmin hyväksi viestinnässä. Twitterin kautta viestitään jokaisesta ETENEn kokouksesta sopivilla aihetunnisteilla. Lisäksi kehitetään teemakohtaiset aihetunnisteet (#).

Tietoa jaetaan kiinnostavista seminaareista sekä ajankohtaisista eettisistä asioista. Myös ulkomaisten toimijoiden sivustoja seurataan ja pyritään välittämään niistä tietoa twitterin kautta.

Facebook-tilin avaamista harkitaan. Sivuston päivittäminen edellyttää kuitenkin aikaresursseja, minkä vuoksi tiliä ei ole järkevää perustaa, ellei päivittämisestä vastaa useampi ihminen, joilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun ja moderoida someviestejä.

ETENEn verkkosivuille perustetaan blogi-palsta, jonne voivat kirjoittaa kaikki ETENEn jäsenet tärkeiksi kokemistaan ja ETENEn kannalta merkittävistä eettisistä aiheista. Harkitaan myös podcastien tekemistä Etenen verkkosivuille. Yksi uusi ehdotus on ETENEn "Vuoden eettinen teko" -palkinto. Myös vuosittaisia toimittajatapaamisia kiinnostavasta teemasta tai teemoista harkitaan kehitettäväksi.

Viestinnästä voidaan järjestää erikseen somestrategia-työpaja tai perustaa työryhmä kehittämään asiaa.

Tavoitteena on, että kaikki ETENEn jäsenet viestivät sopivaksi katsomallaan tavalla sote-kentän ajankohtaisista eettisistä kysymyksistä.

5 Kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö

Kansallinen yhteistyö

ETENE toimii yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa mm. tukien lainsäädäntötyötä esittämällä eettisiä perusteita, antamalla suosituksia, lausuntoja ja kannanottoja. Pääsihteeri tukee ministeriä ja ministeriön virkamiehiä, sekä vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden sekä kansalaisten eettisiin kysymyksiin. Yhteistyötä tehdään myös eduskunnan, muiden ministeriöiden ja valtion laitosten kanssa.

Yhteistyötapaamisia ajankohtaisista asioista järjestetään Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonta- ja lupaviraston (Valvira) kanssa. Samoin yhteistyötapaamisia on Valtakunnallisen lääketieteen tutkimuseettisen toimikunnan (TUKIJA), Biotekniikan neuvottelukunnan (BTNK), Geenitekniikan lautakunnan (GTLK), Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ja Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan (TJNK) kanssa. ETENE osallistuu myös tarvittaessa ja voimavarojensa mukaan sosiaali- ja terveysalan koulutustilaisuuksiin ja seminaareihin.

ETENE tekee yhteistyötä myös yliopistojen, sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten, eri ammattijärjestöjen, median edustajien ja kansalaisten kanssa. Tulevalla kaudella on tavoitteena aloittaa yhteistyötä sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksen kanssa eettisten kysymysten käsittelyssä. Oppilaitostapaamisissa voitaisiin esimerkiksi ottaa käsitteeseen yksi eettinen teema ja kerätä opiskelijoiden näkemyksiä siitä. Heidän kanssaan voisi myös keskustella siitä, miten eettiset kysymykset tavoittaisivat nuoret alalle opiskelevat parhaiten.

ETENE tekee yhteistyötä aluehallintovirastojen, sairaanhoitopiirien ja alueellisten hoitoeettisten toimikuntien, kuntayhtymien ja kuntien sekä potilas- ja sosiaaliasiamiesten kanssa. ETENE on verkostoitunut alueellisten hoitoeettisten toimikuntien kanssa. Yksi tavoite on yhdessä pohtia tapoja edistää hoitoeettisten toimikuntien perustamista osaksi uutta sote-rakennetta.

Kansainvälinen toiminta

ETENE osallistuu Euroopan komission koordinoiman Network of National Ethical Councils (NEC forum) toimintaan ja kokouksiin yhteistyössä muiden kansallisten eettisten neuvottelukuntien kanssa.

ETENE seuraa Euroopan neuvoston bioetiikkakomitean (DH-BIO) toimintaa ja välittää siellä käsitellyjä aiheita suomalaiseen keskusteluun.

ETENE seuraa ja välittää tietoa YKn, WHO:n ja UNESCO:n eettisistä kannanotoista. Tiedon välitystä tehostetaan keskustelemalla aiheista ETENEn kokouksissa, ja mahdollisesti järjestämällä joistakin aiheista keskustelutilaisuus tai seminaari sekä twiittaamalla.

WHO järjestää bioetiikan maailmankokouksen joka toinen vuosi. Mikäli kokouksen aiheet käsittelevät ETENEn toimialaa, neuvottelukunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja tai pääsihteeri osallistuu kokoukseen. ETENE seuraa eettistä kansainvälistä kehitystä ja osallistuu tarvittaessa muihinkin kansainvälisiin tilaisuuksiin.

ETENEn jäsenet voivat osallistua alueelliseen, kansalliseen ja kansainväliseen eettiseen keskusteluun ETENEn jäseninä. ETENEn edustaminen ja matkakustannusten korvaukset sovitaan erikseen.

6 Toiminnan painopisteet vuosina 2019 – 2022

Toiminnan painopisteiden valintaa on pohjustettu pienryhmäkeskusteluissa kartoittamalla eri teemoihin liittyviä eettisiä kysymyksiä Etenen kokouksessa 24.10.2018. Keskustelua jatkettiin 4.12.2018 kokouksessa kiteyttämällä ja priorisoimalla aihepiirit.

Neuvottelukunnan toimikauden 2019 -2022 painopisteinä ovat: kokonaisvaltaisen ympäristöhyvinvoinnin mallin luominen, sote-uudistukseen liittyvät teemat, osallisuus ja osattomuus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon teknologiaan liittyvät kysymykset.

Globaalit teemat

Tavoitteeksi otettiin luoda holistinen ympäristöhyvinvoinnin kokonaismalli. Lähtökohtana on, että paikallinen toiminta on myös globaalia ja että maailmanlaajuiset vaikutukset ulottuvat myös paikallistasolle. Tavoitteena on hahmotella uudenlainen, kokonaisvaltainen tarkastelutapa ETE-NE:n vastuulla olevien kysymysten käsittelemiseen niin, että hyvinvoinnin käsite kattaa paitsi ihmisen terveyden, sosiaaliset suhteet ja elämän merkityksellisyyden myös kestävän ympäristösuhteen suuntaviivat kokonaisvaltaiselle hyvinvointikonseptille. Se edellyttää uudenlaista tarkastelutapaa, johon kuuluvat myös sosiaaliset-, kulttuuriset- ja teknologiset ympäristöt.

Sote

Tavoitteena on tarkastella kehitteillä olevaa sote-uudistusta pitämällä mittapuuna sitä, että asiakkaille voidaan taata eettisesti kestävä ja monitoimijuuteen pohjautuvat, oikea-aikaiset ja asiakkaan tilanteen kannalta sopivat palvelut. Toiminnan tulee perustua yhdenvertaisuuteen ja priorisoinnin oltava eettisesti kestävä. Painopiste tulisi olla varhaisen vaiheen palveluissa, monitoimijuutta hyödyntäen. Maakunnissa kysymys on kokonaisesti, ja palveluita tarkastellaan sekä maakunnan että ihmisen kannalta.

Sote-asioihin ETENE voi ottaa oma-aloitteisestikin kantaa, esimerkiksi tuomalla keskusteluun moniammatillisten palveluiden saatavuuden. Tällaisten palvelujen toteuttamiseen liittyvä monitoimijuus olisi laajennettava koskemaan myös asiakkaita ja heidän läheisiään.

Osallisuus/ osattomuus

Tavoitteena on seurata ja pitää tarvittaessa yllä keskustelua osallisuudesta niin, että aihe kulkee mukana kaikissa tarkasteltavissa kysymyksissä. Osallisuuden kannalta keskeisiä aiheita ovat osallisuuden tarvittavat resurssit (esimerkiksi digitalisaatio), osattomuuteen johtavien ja sitä ylläpitävien tekijöiden ylisukupolviuus, ja niiden tekijöiden tarkastelu, jotka estävät osallisuuden. Osallisuudesta puhutaan paljon, mikä voi johtaa osallisuusharhaan. Näennäisosallisuudesta tulee päästä aitoon osallistumiseen.

ETENEn tehtävänä on tarkastella osallisuutta sote-palveluissa erityisesti eettisyyden näkökulmasta. Asia koskettaa esimerkiksi ikäihmisten hoivaa, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviä ja yksinäisiä. Osallisuus ei ole sisäsyntyinen taito, vaan sitä pitää ja voi oppia. ETENE voi tarvittaessa tehdä aiheesta esimerkiksi kannanoton.

Sosiaali- ja terveydenhuollon teknologia

Nopea teknologinen kehitys johtaa kysymään, miten eettisiä periaatteita tulisi soveltaa, kun tarjolla on lukuisia uusia teknologisia mahdollisuuksia. Mitkä ovat yksilön oikeudet ja valintamahdollisuudet? Teknologisesta kehityksestä puhutaan nyt pääasiassa elinkeinopolitiikan näkökulmasta. On jäänyt selvittämättä, tuetaanko lupauksilla kansanterveyttä, vai onko kyseessä pelkkä ”keppihevonen”. Kansalaisten sosiaali- ja terveystiedot halutaan kerätä ja yhdistää muuhun dataan ja syntyvää tietomassaa käyttää erilaisiin tarkoituksiin. Kuinka paljon yksilön oikeuksia voidaan polkea yhteisen hyvän nimissä?

ETENE voi suunnitella seminaareja aihepiireistä alle ja tuoda kansainvälisestä keskustelusta teemoja suomalaisten tietoon. Kannanottoja harkitaan tarvittaessa.

Vuoden 2019 aikana ryhdytään laatimaan kokonaisvaltaista hyvinvointikäsitettä. Työ aloitetaan pyytämällä asiantuntijoita ETENEn kokouksiin alustajiksi. Seuraavien vuosien laajat teemat ovat sote-uudistus, osallisuus ja lääketieteellisen teknologian kehitys. Teemoittelu ei estä muiden aiheiden käsittelyä, ja toimintasuunnitelma käydään läpi vuosittain. Mahdollisten alatyöryhmien perustaminen ja/tai selvitystyöt jäävät myöhemmin päätettäväksi kokouksissa.

7 ETENEn toiminnan vaikuttavuus

Toiminnan arviointi on tapahtunut yleensä laadullisesti vuosittain ja etenkin neuvottelukunnan toimikauden lopussa keskustelun muodossa. Palautetta on pyydetty myös sähköpostitse kaikilta neuvottelukunnan jäseniltä. Samalla on pyydetty kehittämisehdotuksia ja muita evästyksiä tulevalle neuvottelukunnalle.

Jos toimintaa halutaan arvioida tarkemmin, määrällisinä arviointikeinoina voidaan käyttää esimerkiksi:

- annettujen lausuntojen ja kannanottojen lukumäärää
- ETENEn verkkosivuilla käyntien lukumäärää (esim. seuranta Google analyticsin kautta)
- julkaisujen, blogien, podcastien lukumäärää
- twiittien ja seuraajien lukumäärää
- puhujapyyntöjä osallistua seminaareihin, koulutustilaisuuksiin ja muihin vastaviin
- osallistumista ajankohtaisiin keskusteluihin

8 Kustannukset

Pääsihteerin ja hallinnollisen avustajan palkkauskulut ovat osa sosiaali- ja terveysministeriön henkilöstömenoja. Myös ETENEn toimintamenot hyväksytään vuosittain osana sosiaali- ja terveysministeriön budjettia. Pääasiallisesti ETENEn toimintamenot koostuvat kokousten ja seminaarien järjestämisestä aiheutuvista kuluista (matkakulut, tarjoilut, luentopalkkiot). Kansainväliin kongresseihin ja kokouksiin osallistumiseen ei ole varattu erikseen budjettia. Neuvottelukunnan jäsenille ei makseta kokouspalkkioita.

